

Голас Рафзімы

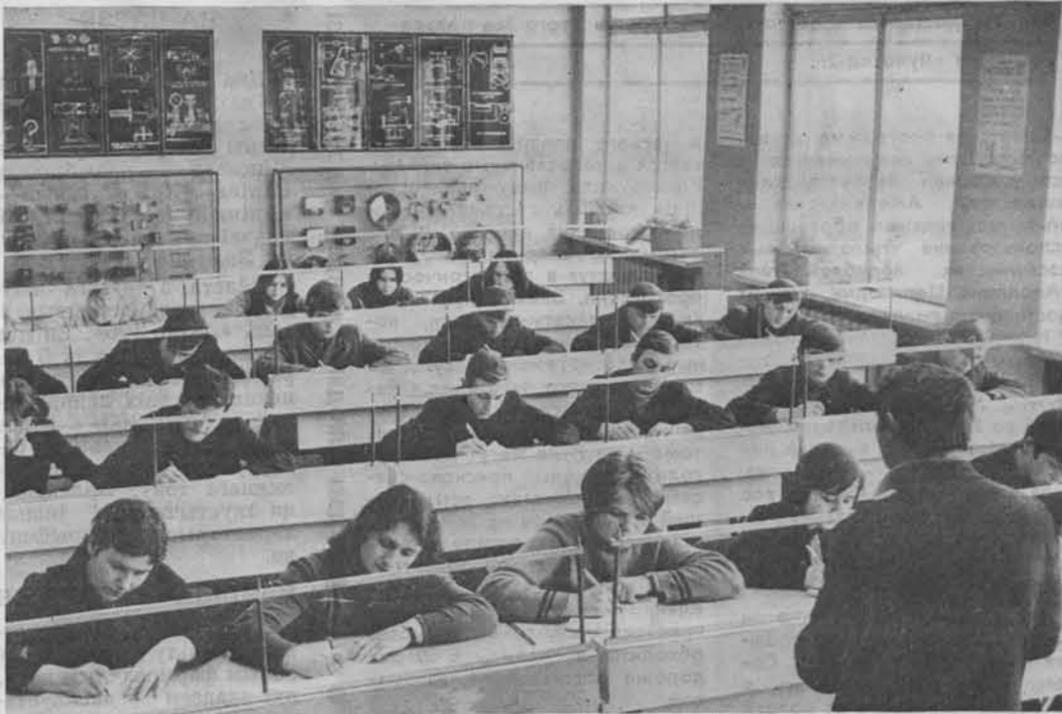
№ 8 (1270)

ЛЮТЫ 1973 г.

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ

ГОД ВЫДАННЯ 18-ТЫ

ЦАНА 2 КАП.

Мінскае сярэдняе гарадское прафесійна-тэхнічнае вучылішча № 107 створана тры гады назад. Сучасныя карпусы са светлымі класамі і майстэрнямі, інтэрнат для навучэнцаў. Будаўніцтва комплексу яшчэ не завершана, у плане — закрыты плавальны басейн.

У вучылішчы рыхтуюць рабочых па 11 спецыяльнасцях. Слесары для розных галін прамысловасці, зваршчыкі, шкловыдзімальшчыкі...

НА ЗДЫМКАХ: Ніна ПАНКОВА, будучы слесар парамонту кантрольна-вымяральных прыбораў і аўтаматыкі; у лабараторыі ідуць тэарэтычныя заняткі; майстар групы слесараў механа-зборачных работ Міхаіл ГУРЫНОВІЧ дае тлумачэнні сваім выхаванцам.

ШКОЛА РАБОЧАГА МАЙСТЭРСТВА

«Мінскае гарадское прафесійна-тэхнічнае вучылішча № 55 будаўнікоў аб'яўляе прыём навучэнцаў для падрыхтоўкі кваліфікаваных цесляроў».

«Светлагорскае тэхнічнае вучылішча № 50 хімікаў аб'яўляе прыём навучэнцаў па спецыяльнасці слесара па рамонт тэхналагічнага абсталявання».

«Свірскае сельскае прафесійна-тэхнічнае вучылішча № 17 аб'яўляе прыём навучэнцаў. Вучылішча рыхтуе трактарыстаў-машыністаў шырокага профілю».

Падобныя аб'явы з далейшым падрабязным тлумачэннем умоў прыёму і навучання рэгулярна з'яўляюцца на апошніх старонках рэспубліканскіх газет, пераважна маладзёжных, перадаюцца па радыё і тэлебачанні. І праз некалькі дзён у адрас прафесійна-тэхнічных вучылішчаў з розных канцоў рэспублікі пачынаюць прыходзіць заявы з просьбай прыняць на вучобу.

Папулярнасць прафесійна-тэхнічнага навучання сярод моладзі расце год ад году. Тлумачыцца гэта перш за ўсё тым, што ў нашы дні роля чалавека працы вызначаецца не столькі яго фізічнай сілай або выносілівасцю, колькі ўменнем кіраваць машынамі, комплексамі і сістэмамі машын, здольнасцю хутка авалодаць новай тэхнічай і тэхналогіяй, перадавымі метадамі і прыёмамі, апера-

тыўна адклікацца на ўсё новае, што дае навука і практыка па тваёй ці сумежнай галіне дзейнасці. Усё гэта і дае вучоба.

Сацыялагі падлічылі, што выпускнікі сярэдняй школы, якія прыходзяць на завод і набываюць там прафесію, дасягаюць вышынёў майстэрства праз 8—10 гадоў. А выпускнікі тэхнічных вучылішчаў — усяго праз 4 гады. У гэтым якраз і праўляецца высокі ўзровень прафесійнага навучання, умела выхаваная ў выпускнікоў рабочая годнасць.

Савецкая сістэма прафесійна-тэхнічнай адукацыі, паводле ацэнкі спецыялістаў, не мае сабе роўных у свеце. Толькі ў Беларусі працуюць 164 вучылішчы, якія рыхтуюць кваліфікаваных рабочых 260 спецыяльнасцей. Колькасць навучэнцаў набліжаецца да ста тысяч, к канцу пляцігодкі яна перавысіць гэтую лічбу.

У сувязі з прыняццем закона аб усеагульнай сярэдняй адукацыі ўсё большая колькасць вучылішчаў пераходзіць на трохгадовы тэрмін навучання, на працягу якога юнак ці дзяўчына не толькі авалодаюць абранай прафесіяй, але і атрымліваюць сярэднюю адукацыю. (Раней жадаючыя мець сярэднюю адукацыю павінны былі паралельна вучыцца ў вярчэнняй школе). Дарэчы, дыплом выпускніка сярэдняга прафесійнага вучылішча пры па-

ступленні ў вышэйшую навучальную ўстанову роўны дыпламу тэхнікума. Увадзенне ў праграму агульнаадукацыйных прадметаў было зроблена вельмі прадумана, каб не выклікала перагрузкі. Выключаны ўсе дубліруючыя тэмы.

Як правіла, прыём навучэнцаў у прафтэхвучылішчы вядзецца без уступных экзаменаў, пасля разгляду дакументаў ці гутаркі з паступаючым. Але часам прыёмная камісія трапляе ў нялёгкае становішча, як, напрыклад, летась у Мінскім сярэднім гарадскім прафесійна-тэхнічным вучылішчы № 107. Жадаючых атрымаць спецыяльнасць слесара па рамонт кантрольна-вымяральных прыбораў і аўтаматыкі было ў сем разоў больш, чым намячалася прыняць.

Залічаных на вучобу дзяржава бярэ на поўнае ўтрыманне. Навучэнцы маюць трохразовае харчаванне, абмундзіраванне, у пераважнай большасці — інтэрнат. У час вытворчай практыкі ім выплочваецца трыццаць тры працэнты заробку. Да таго ж тэрмін знаходжання ў вучылішчы залічваецца ў працоўны стаж. Навучанне аднаго падлетка каштуе дзяржаве 700—800 рублёў у год. Для параўнання можна прывесці другую лічбу — 76 марак. Столькі ўрад ФРГ выдзяляе на вучня прафтэхшколы ў год.

На першым і другім годзе

навучання будучыя рабочыя чатыры дні ў тыдзень наведваюць тэарэтычныя заняткі па агульнаадукацыйных і тэхнічных дысцыплінах, а затым на працягу двух дзён замацоўваюць атрыманыя веды на практыцы ў майстэрнях вучылішча. У раскладзе заняткаў у розных вучылішчах можна сустрэць аднолькавыя назвы прадметаў: спецтэхналогія, матэрыялазнаўства, тэхнічнае чэрчэнне, электратэхніка з асновамі прамысловай электронікі. Але выкладчыкі чытаюць іх абавязкова з улікам спецыяльнасці. Для будучых зваршчыкаў спецтэхналогія ўключае абсталяванне і тэхніку зварачнай вытворчасці, для аўтаслесараў — эксплуатацыю і рамонт матацыклаў, матаролераў, аўтамабіляў. Металісты на ўроках матэрыялазнаўства вывучаюць сталі і сплавы, а электрыкі — праваднікі і ізалятары.

Трэці год навучання складаецца з вытворчай практыкі на прадпрыемстве, пераважна на тым, дзе дзевяццацца працаваць пасля выпуску, і самастойнай работы над дыпломным праектам па абранай тэме. Выкладчыкі і майстры выт-

ворчага навучання імкнуцца выхаваць не толькі выдатных спецыялістаў, але і абудзіць у юнакоў прагу творчасці.

Рабочы ў Краіне Саветаў — гарманічна развіты чалавек, які свой вольны час аддае мастацкай літаратуры і тэатру, музыцы і кіно, заняткам у спартыўнай секцыі. Таму эстэтычнае выхаванне падлеткаў у прафтэхвучылішчах — справа абавязковая.

Дзяржава траціць на падрыхтоўку маладых рабочых вялікія сродкі. Класы для заняткаў і лабараторыі абсталяваюцца найвышэйшымі прыладамі, для вучэбных мэт штогод выдзяляюцца сотні машын, трактараў, станкоў. Наладжваюцца паходы па месцах баявой і працоўнай славы савецкага народа, калектыўныя паходы ў тэатры і музеі, сустрэчы з ветэранамі працы, дзеячамі навукі і культуры. І ўсё гэта дзеля таго, каб паўненне рабочага класа, заўтрашнія токары, слесары, муляры, былі шырока адукаванымі і творча думуючымі людзьмі, гаспадарамі свайго лёсу і свайго краіны.

ШТАРМАВЫМІ ШЛЯХАМІ БАЛТЫКІ

23 лютага ў нашай краіне вось ужо ў 55-ы раз адзначаецца Дзень Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту. У гэты дзень савецкі народ аддае даніну павагі тым, хто беззапаветна абараняў заваёвы Кастрычніка ў агні мінулых войнаў, і тым, хто сёння нясе нялёгкую салдацкую службу, ахоўваючы рубяжы нашай неабсяжнай Радзімы. Камсамол Беларусі шэфствуе над маракамі двойчы Чырванасцяжнага Балтыйскага флоту. У фотарэпартажы, які мы змяшчаем на гэтай старонцы, журналіст Мікалай АМЕЛЬЧАНКА расказвае аб баявых буднях аднаго з караблёў флоту, на якім служыць таксама і воіны-беларусы.

ЗДАЕЦЦА, прайшло ўсяго некалькі мінут моцнага сну, як загрымелі бартавыя рэпрадуктары: «Баявая трывога! Карабель да бою і паходу падрыхтаваць!» У момант усё прыйшло ў рух: у лічаныя секунды апусцелі падвясныя ложка, пачуўся тупат матроскіх чаравікаў.

І вось ужо ажылі антэны радыёлакатараў, разварочваюцца цяжкія гарматы галоўнага калібра, імкліва ўзняліся ствалы зенітных устаноў. Ніякай мітусні, кожны матрос на сваім баявым пасту ўпэўнена робіць сваю справу.

За кармой кіпіць шырокі пеністы след карабля. Нас суправаджаюць белакрылыя чайкі, але з кожнай пройдзенай міляй іх становіцца ўсё менш і менш, і, нарэшце, апошняя пушка робіць круты разварот над ютам карабля. Атрыманы баявы загад: «На адным з безыменных астравоў высадзіўся дэсант «праціўніка». Агнём артылерыі дэсант знішчыць!»

У гэты дзень на караблі з'явіўся экстраны выпуск «баявога лістка». У ім адзначалася, што вышэйшай адзнакай ў час стрэльбаў дабіўся ўвесь асабовы састаў карабля. Прыемна было пачуць прозвішчы сваіх землякоў-беларусаў, якія дзейнічалі дакладна і зладжана.

Гэта — Аляксандр Мароз з Віцебска, Генадзь Лук'янаў з Наваполацка, Іван Латош з Гродна і многія іншыя.

ВЯЛІЗНАЕ сонца паволі ўзнімаецца з-за мора. Яно пафарбавала ў ружовы колер далёкі гарызонт, лёгкія пёрыстыя воблакі, свінцовыя воды мора і сталёвы карабель. У гэты час пачуўся магутны бас нашага эсмінца: ён тройчы прагудзеў, кагосьці вітаючы. Мне растлумачылі:

— Наш карабель салютуе загінуўшаму ў 1941 годзе экіпажу эсмінца, якім камандаваў капітан першага ранга Аляксей Пісьменны. Гэта здарылася ў квадраце, дзе мы зараз знаходзімся. Эскадрыны мінаносца ішоў непадалёку ад транспарта «Мінск», на якім эвакуіравалі жанчын, старых, дзяцей. Апоўдні галоўны старшыня эсмінца Новікаў убачыў на дыстанцыі каля ста кабельтавых тры караблі праціўніка. Экіпаж прыняў бой. Раптам камандзір карабля заўважыў, што ў бок транспарту з людзьмі накіравалася варажая тарпеда. Раздумваць не было калі, і камандзір скамандаваў: «Поўны наперад! Напераз тарпедзе». Выратоўваючы карабель, на якім знаходзіліся жанчыны і дзеці, эсминец прыняў на сябе страшэнны ўдар.

ЗАКАНЧВАЕЦЦА баявы паход. Застался ззаду сотні міль марской прасторы. Пасляхова завершаны вучэбныя баявыя стрэльбы па паветраных цэлях, караблях і падводных лодках «праціўніка». З добрым настроем экіпаж эсмінца вяртаецца да роднага прычала. Паказаліся першыя чайкі — вестуны блізкага берага.

Праз гадзіну хлопцы ўжо разбіралі пісьмы, адкрывалі пасылкі з духмянымі яблыкамі, афармлялі ўвальніцельныя на бераг.

НА ЗДЫМКАХ: 1. Пасля баявых стрэльбаў. Матросы-зенітчыкі Б. ВАРФАЛАМЕЕУ, І. МАКАРЭВІЧ і Р. МЯЛКУНАУ. 2. Разлік да бою падрыхтаваны! 3. У паходзе.

НАШЫ КАРЭСПАНДЭНТЫ ПАВЕДАМЛЯЮЦЬ

«НАС У МАМЫ СЕМНАЦЦАЦЬ»

Ёсць у вёсцы Камуна Любанскага раёна адна асабліваць: тут жыве самая вялікая сям'я ў рэспубліцы — сям'я калгасніка Івана Абраменкі.

Дом Абраменкі шукаць доўга не давалася. Трапіўшы на вуліцу Садовую, мы адразу ж убачылі афарбаваны ў светла-блакітныя таны вялікі асабняк з прыгожай разной ліштвой. Яшчэ адкрываючы брамку, пачулі дзіцячыя галасы, якія даносіліся з дома. «Відаць, бацькі на рабоце — вось і шумяць дзеці», — падумалася нам.

Але гаспадары былі дома, і дзеці не проста дурэлі, а наладзілі нейкую забаўную гульню. Даведаўшыся аб мэце нашага прыезду, Іван Афанасьевіч, галава сям'і, якому зусім нядаўна споўнілася сорак пяць, сарамліва сказаў:

— Што тут пісаць? Баюся, забытаеся ў імянах...

Да бацькі падбегла бойкая з карымі вочкамі дзяўчынка і, скокнуўшы на яго калені, зашчабятала:

— Нас у мамы семнаццаць, усіх адразу не запомніце.

— Праўду гаворыць Валюша, — падтрымала размову гаспадыня дома Соф'я Ігнатаўна. — Я і сама часам замест Васі заву Сашу. Дзевяць дочак ды восем сыноў — як тут не забытаешся...

Пакуль мы гутарым, са школы вяртаюцца старэйшыя дзеці. Соф'я Ігнатаўна ідзе на кухню і пачынае рыхтаваць абед. Ёй дапамагаюць тыя, хто сёння дзяжурць па дому. Не праходзіць і паўгадзіны, а на стала ўжо ўзвышаецца гара пышных бліноў, на пліце кіпіць суп.

— Вось яны, мае асноўныя клопаты, — усміхаецца гаспадыня. — Не паспееш прыгатаваць снеданне, як трэба думаць пра абед. Уявіце сабе: толькі бульбы ў дзень амаль па тры вядры чысцім. Учора купілі трынаццаць буханак хлеба...

А колькі іншых клопатаў! Разам з Соф'яй Ігнатаўнай і Іванам Афана-

сэвічам цяпер жыве дванаццаць дзяцей. Ледзь не штодзённа прыходзіцца займацца мыццём. А каб высушыць бялізну, трэба нацягваць шнур даўжынёй амаль сто метраў.

Соф'я Ігнатаўна вельмі часта ездзіць у горад па пакупкі. Надыходзіць, скажам, зіма — і адразу трэба купляць не менш як дзесяць пар цёплага абутку. А ўсяго ў сям'і да паўсотні пар розных размераў чаравікаў і боцікаў. Кожны тыдзень на іх чыстку ідзе каля чатырох бляшанак крэму.

Так, шмат клопатаў у Соф'і Ігнатаўнай і Івана Афанасьевіча. Самі, бадай, і не справіліся б, ды дапамагаюць старэйшыя дзеці. У сям'і заведзена такое правіла: кожны школьнік павінен умець карыстацца іголкай, прасам, адзёжнай шчоткай і шчоткай для абутку. І мы бачылі, як пятнаццацігадовы Сярожа прасваў свой касцюм, а трэціякласнік Саша чысціў чаравікі. А вось з магазіна з пакупкамі вярнуліся Віця і Вася: прынеслі некалькі кілаграмаў абаранкаў.

— Што і гаворыць, памочнікаў у нас шмат, — усміхаецца Соф'я Ігнатаўна. — Але мы з бацькам усё ж стараемся асабліва іх не загружаць, глядзім, каб больш сядзелі за кнігамі. Бо шасцёра дзяцей у нас яшчэ вучацца ў школе. Да таго ж у кожнага свой любімы занятка.

Весела, цікава жывуць дзеці. Першакласніца Валя яшчэ да таго, як пайсці ў школу, ведала напамяць не адзін верш, навучылася чытаць і пісаць. Цяпер Валя адна з лепшых вучаніц у класе. Сёмы год ходзіць у выдатніцах і Таня. З выгляду гэта сарамлівая дзяўчынка. Але паглядзеці б вы, як яна танцуе, паслухалі б, як спявае. Дарэчы, Таня марыць паступіць у тэатральна-мастацкі інстытут. Будучым педагогам уяўляе сябе

Люба. А малодшага Васю больш за ўсё вабіць тэхніка.

Калі малодшыя пакуль што толькі мараць аб сваіх будучых прафесіях, то старэйшыя ўжо зрабілі выбар: Ніна вучыцца ў Гродзенскім культурна-просветвучылішчы, Аня — у Мінскім палітэхнікуме. Будаўніком стаў дваццацігадовы Мікалай, а Люда і Галя жывуць і працуюць у Ялце.

Уладзімір — самы старэйшы ў сям'і, яму дваццаць два гады. Добры, працавіты хлопец. Нядаўна ён вярнуўся з арміі.

Соф'я Ігнатаўна ўжо ўяўляе той дзень, калі самая маленькая, семнаццацігадовая, Наташа выйдзе на шырокую жыццёвую дарогу. Вядома, нялёгка выхаваць столькі дзяцей, але колькі радасці прыносяць яны.

Соф'я Ігнатаўна і Іван Афанасьевіч насаволіўшых дзяцей у кут не ставіць, у іх іншае пакаранне. Паабяцалі, скажам, купіць новую цацку, а хтосьці з хлопчыкаў накрыўдзіў малодшую сястрычку, і пакупка на некалькіх час адкладваецца. Або прагуляе хто-небудзь пасля ўрокаў, хатняе заданне не зробіць, а вечарам збіраецца разам з усімі глядзець тэлевізар. Такой прыемнасці яго пазбаўляюць.

Мы правялі ў гэтай сям'і не адну гадзіну. Часам нас нават здзіўляла, што ў доме такі парадак, чысціня. З самых малых год дзеці прывучаюць быць акуратнымі. Прыклад — самі бацькі. Дваццаць трэці год жывуць у поўнай згодзе Соф'я Ігнатаўна і Іван Афанасьевіч. Іх можна сустрэць разам і ў полі, і ў клубе, і на вясковым вяселлі. Старэйшыя дзеці могуць заставацца дома за гаспадароў.

— Пажаніліся мы пасля вайны, — расказвае Іван Афанасьевіч. — Перайшлі з зямлянкі ў наспех зрулены дом. Акрамя нас, у ім было яшчэ пяць чалавек. Пайшлі дзеці, што ні год — прыбаўленне сямейства. Зусім цесна стала. Пачалі мы сабе дом будаваць, ды грошай не хапіла на лесамаатэрыял. Дапамог калгас, дзяржава. Цяпер з матэрыяльнага боку куды лягчай...

Вядома, накарміць, адзець і абуць такую сям'ю — нялёгка. Але ў доме ёсць і радыёпрыёмнік, і тэлевізар, і новая мэбля.

І. СЯРЭДЗІЧ.

ПАЛІМЕР ЛОВІЦЬ

ВЫПРАМЕНЬВАННІ

«Выпраменьванні малых энергій...» — гэты тэрмін знаёмы рэнтгеналагам, спецыялістам, якія працуюць з радыёактыўнымі рэчывамі, персаналу бальніц, дзе падобныя рэчывы часта выкарыстоўваюцца для аналізу або лячэння. Крыніцы выпраменьвання малых энергій ёсць і ў кантрольна-вымяральной апаратуры.

Звычайна ў такіх выпадках патрабуецца ахоўнае адзенне. З гэтай мэтай выкарыстоўваюцца спецыяльныя пластмасы і каўчукі, злучэнні цяжкіх металаў, часцей за ўсё свінцу. Але працаваць у такіх касцюмах цяжка.

У многіх краінах даўно ідуць пошукі больш зручных і надзейных сродкаў аховы чалавека ад уздзеяння небяспечных выпраменьванняў. Важнае слова сказалі ў гэтай галіне вучоныя Інстытута агульнай і неарганічнай хіміі АН БССР. У лабараторыі сінтэзы і фізіка-хіміі гарачаўстойлівых злучэнняў атрыманы новыя палімеры, у малекуле якога ёсць свінец. Распрацаваны членам-карэспандэнтам АН БССР прафесарам І. Ярмоленкам і малодшым навуковым супрацоўнікам інжынерам І. Люблінерам новы радыяцыйна-ахоўны матэрыял паглынае выпраменьванні малых энергій.

На стала ляжаць звычайныя па выглядзе баваўняная тканіна, трыкатаж, нятканы матэрыял. Але па сваіх ахоўных якасцях гэтыя тканіны эквівалентныя слою металу. Ператвораныя ў адзенне, яны становяць надзейным экранам супраць выпраменьванняў. «Пагасяць» патокі часцінак да бяспечнай для арганізма дозы. Таму імя новаму матэрыялу вучоныя далі «экрэн».

Галоўны корпус Беларускага політэхнічнага інстытута.

Фота Г. ЛІХТАРОВІЧА.

КОЖНЫ год дзесяткі юнакоў і дзяўчат з розных замежных краін пакідаюць Беларусь з дыпламамі вышэйшых навучальных устаноў нашай рэспублікі. Сёлета ў нас займаюцца каля тысячы студэнтаў з 58 краін. Апошнімі прыехалі ў Беларусь дзесяць юнакоў з маладой Рэспублікі Бангладэш. Год яны будуць займацца на падрыхтоўчым факультэце Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, а потым прадоўжаць вучобу ў

чаліся да яе хутка. Нам падабаюцца ўсе стравы, але больш за ўсё смятана, бульба і рыба». Толькі пяць месяцаў вывучаюць хлопцы з Бангладэш рускую мову, але мы гутарым без перакладчыка і разумеем адзін аднаго. Курс навучання разлічан на год. Ён вельмі напружаны. Ужо цяпер замежныя студэнты слухаюць курс фізікі, хіміі, матэматыкі на рускай мове. Вядома, у іх кожны дзень, кожную гадзіну ёсць магчы-

дэмократической молодежи» и народная песня «Вдоль по улице метелица метет». Нядаўна Мінская студыя тэлебачання арганізавала цікавую сустрэчу беларускіх студэнтаў з іх замежнымі калегамі, якія вучацца ў нашай рэспубліцы. Моладзь абмяркоўвала свае надзённыя праблемы, спрачалася. Гаварылі аб міры і той светлай будучыні, дзеля якой яны жывуць, вучацца, пра-
— Вось вы рашылі стаць

ДРУГІ ДОМ

вышэйшых навучальных устаноў рэспублікі або іншых гарадоў і рэспублік Савецкага Саюза.

Падрыхтоўчаму факультэту ўніверсітэта больш за дзесяць год. Тут рускай мове навучаюцца кубінцы і в'етнамцы, юнакі і дзяўчаты з афрыканскіх і азіяцкіх краін і краін Лацінскай Амерыкі. Ім, як і ўсім студэнтам, што атрымліваюць вышэйшую адукацыю ў Савецкім Саюзе, прадастаўляецца істэрнат, выплочваецца стыпендыя, яны бесплатна вучацца, бясплатна карыстаюцца падручнікамі ў бібліятэках і чытальных залах. Многія выпускнікі гэтага факультэта ўжо даўно сталі спецыялістамі і працуюць у сябе на радзіме, але не забываюць Мінск, сваіх першых выкладчыкаў, што навучылі іх рускай мове. Часта на святы, на канікулы або зноў апынуўшыся ў Савецкім Саюзе пасля некалькіх гадоў работы дома, яны прыязджаюць да нас, прыходзяць да сваіх выкладчыкаў, вяртаюцца сюды, як дамоў.

Вось і студэнты з Бангладэш гавораць, што Савецкі Саюз некалькі хутка стаў для іх другім домам. «Гэта дзюкучы перш за ўсё тым людзям, з якімі нам кожны дзень даводзіцца сустракацца. — расказвае Мухамед Алі Ашраф. — Яны вельмі гасцінныя, гатовы дапамагчы, падтрымаць. Мы непакоіліся спачатку, што нам цяжка будзе прывыкнуць да рускай кухні, аднак прызвы-

масць багатай моўнай практыкі.

Студэнтаў з Бангладэш часта запрашаюць на вечары ў школы, на сустрэчы з рабочымі. Там яны раскажваюць аб сваёй краіне, знамяцца і дзеляцца ўражаннямі, вядома, на рускай мове.

— А ці падабаецца вам руская мова? — спытала я ў Мухамеда Хабібура Рахмана. — Як яна вам даецца?

— У ёй многа доўгіх слоў і заўсёды змяняюцца канчаткі. Гэта для нас складана. І ўсё ж вывучаць яе цікава. На рускай мове размаўляў Ленін.

— А там, у сябе на радзіме, вы чулі пра Леніна?

— Вядома. Нават работы чыталі. Вось, напрыклад, «Дзіцячая хвароба «левізны» ў камунізме». Леніна мы ўсе лічым прадавыром пралетарыяў ва ўсім свеце. Ён стварыў першую сацыялістычную дзяржаву, дзе няма бедных і багатых, прыгнечаных і прыгнятальнікаў. Нам вельмі хацелася бачыць вашу краіну самім; даведацца, як жывуць рабочыя і сяляне, якая ў вас сістэма адукацыі.

Потым тэма гутаркі мяняецца.

— Вы любіце танцаваць? — пытаю я.

— Не толькі я люблю, але і ўсе мае таварышы. З задавальненнем ходзім на ўсе ўніверсітэцкія вечары. На іх весела, шмат прыгожых дзяўчат.

— А якія песні вы спяваеце?

— Розныя. Але больш за ўсё нам падабаюцца «Гімн

інжынерамі. — звярнуўся нехта з савецкіх студэнтаў да хлопцаў з Рэспублікі Бангладэш. — Што вабціць вас у гэтай прафесіі?

Адказаў Мухамед Абдул Хакім:

— Наша краіна нарадзілася нядаўна. Да 1971 года мы змагаліся за незалежнасць, ваявалі. Былі разбураны фабрыкі, масты, дамы, дарогі, дамбы. Цяпер нашай дзяржаве патрэбны металургі, машынабудульнікі, энергетыкі. Мы будзем ствараць новую эканоміку, будаваць новае жыццё.

Пяць-шэсць год вучобы ў СССР праліцяць хутка, і юнакі вернуцца дадому высокаадукаванымі спецыялістамі. Яны будуць сярод тых, хто пабудуе на зямлі Бангладэш новыя заводы і камбінаты, узведзе масты і пасады, збудуе сады, зробіць людзей шчаслівымі. Бо гэта і пра іх сказаў Генеральны сакратар ЦК КПСС Л. Брэжнеў, выступаючы перад удзельнікамі Сусветнай сустрэчы працоўнай моладзі ў Маскве: «Цяпер мы з'яўляемся сведкамі і ўдзельнікамі вялікіх пераменаў, жывём у абстаноўцы вострай барацьбы новага, прагрэсіўнага са старым, рэакцыянным. Ад моладзі сямідзесятых гадоў у многім залежыць, якім будзе свет на выхадзе цяперашняга тысячагоддзя. На плечы моладзі кладзецца велізарная адказнасць за будучыню чалавецтва, бо будучыня належыць моладзі, яна належыць працоўнаму народу».

Дзіяна ЧАРКАСАВА.

Пішучь землякі

РАБОЧАЯ СОЛИДАРНОСТЬ

Читатели «Голасу Радзімы» уже знают, что у нас в Ванкувере был разрушен взрывом Русский народный дом. Сделали это реакционеры и преступники, нашедшие прибежище в Канаде. Этим своим злодеянием они рассчитывали запугать прогрессивных русских, белорусских и украинских канадцев, дезорганизовать нашу общественную жизнь. Но недруги жестоко просчитались.

Преступный акт вызвал гнев и возмущение всех прогрессивных людей Канады. Среди членов Федерации русских канэдцев сразу началось сбор средств на восстановление Дома. Нам поддержали морально и материально славянские, финские, еврейские и другие общественные организации, а также многие частные лица с севера и юга, с запада и востока страны.

За работу по восстановлению взялись пенсионеры и многие молодые люди. Плотники и столярные работы, например, были выполнены бесплатно. Некоторые старики, не получив за это ни цента, отработали по сто с лишним дней. И вот наш новый Русский народный дом готов.

Официальное открытие состоялось в субботу 9 декабря. Мы наладили банкет и танцы. Народу пришло больше, чем ожидали, — некоторые даже не могли встать из-за недостатка мест. В своем выступлении на банкете председатель главного правления Иван Грибань рассказал о том, что и как было сделано, и вообще обрисовал нынешнюю обстановку на нашем «русском поле» в Канаде.

Теперь наш Дом устроен еще красивее и лучше.

До того злодейского взрыва он был пристанищем всех людей доброй воли. Он служил не только русским, белорусам и украинцам, но и всем прогрессивным и честным рабочим Канады. В нем проводились дискуссии о мировых событиях, об американской бандитской войне во Вьетнаме, о провокациях американских и израильских сионистов. Он служил приютом для стачечных пикетов лесорубов, строителей, плотников, грузчиков, электриков. В Доме по средам проводили свои занятия старые люди. Словом, он был гостеприимно открыт для всех трудовых людей, где они находили поддержку, внимание, тепло, уют.

Наш новый, восстановленный мозолистыми руками Дом будет и впредь служить этим благородным целям. Причем работа ведется в нем еще более активно. Уже, например, значительно оживилась культурно-просветительная работа. Больше количество детей занимается изучением русского языка, больше записалось участников в школу народных танцев. А хорошей кружок не прерывал своих занятий даже в разрушенном помещении. Приятно отметить, что во всех мероприятиях участвуют не только славяне, но и англоканадцы, и люди других национальностей. Русский народный дом, таким образом, стал Домом дружбы и братства.

Мы, конечно, испытываем много трудностей, но не падаем духом — наоборот, сплачиваемся и активизируемся. Преодолевать любые трудности нам помогает рабочая солидарность.

Как видите, друзья, подлая затея наших недругов приобрела совсем неожиданный для них оборот: мы стали сплоченней и сильнее. Славный юбилей нашей любимой Родины — 50-летие СССР — мы встретили в новом Доме.

В. ГАВРИЦКИЙ.

Канада.

МУЗЕЙ У ШКОЛЕ

Фатаграфіі, альбомы, пісьмы, кнігі — усё гэта экспанаты музея баявой славы, створанага вучнямі Шылінскай васьмігадовай школы Бярозаўскага раёна.

Кніга народнай славы. На яе тытульным лісце напісана: «Працоўныя саўгаса «Земляроб» назаўсёды захавалі ў сваіх сэрцах светлую памяць аб войнах Савецкай Арміі, якія загінулі смерцю храбрых пры вызваленні ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў тэрыторыі нашага саўгаса». А далей — пералік імёнаў тых, хто склаў свае галовы на берагах Ясельды летам 1944 года.

Былі ў школьнікаў і сустрэчы з тымі, «каму выпала жыць». Фотаздымкі гэтых людзей таксама змешчаны ў музеі. Некаторыя з былых войнаў і цяпер працуюць у раёне. Яны частыя госці дзяцей.

А вось дакументы, якія асабліва хваляюць. Франта-

вая трохкутнікі, напісаныя ў мінуты зацішша перад боем або пасля цяжкага пераходу, на прывале.

Нямала ў музеі і ўсялякіх сувеніраў, цэлая бібліятэчка дасланых у адрас школы кніг, альбомаў, набораў паштовак. Як самую дарагую рэліквію захоўваюць школьнікі мазаічны партрэт У. І. Леніна, выкананы патомным карабелам, жыхаром горада Нікалаева Уладзімірам Жэчавым. На металічнай таблічцы надпіс: «Піянерскай дружыне імя Пакрышкіна ад сям'і Жэчавых. 1970. Май». Землякі аўтара партрэта таксама змагаліся за вызваленне Беларусі.

Нядаўна школьны музей баявой славы папоўніўся яшчэ адным каштоўным экспанатам — дакументальным фільмам Брэсцкай студыі тэлебачання, у якім расказваецца аб жалобным мітынгу ў Шыліне 8 мая 1972 года.

Я. СЯЛЕНЯ.

УЛИЦА ТРЕХ БРАТЬЕВ

Имя Героя Советского Союза Александра Лизюкова стало широко известным с первых месяцев Великой Отечественной войны. Его младший брат Петр, командир артиллерийского полка, встретил врага на границе. Он тоже стал Героем Советского Союза. Оба брата: Александр — генерал и Петр — полковник погибли в боях за Родину.

Несколько лет назад в память о знатных земляках одна из новых улиц в Гомеле была названа именем братьев Лизюковых. Вскоре в областной краеведческий музей пришла Лидия Горюнова — двоюродная сестра героев. Она рассказала, что у гомельского

учителя Ильи Лизюкова было три сына. Однако о судьбе старшего — Евгения — даже в семье ничего не знали. Поиск длился долго...

Для Александра Лизюкова и его шестнадцатилетнего сына Юрия война началась под Борисовом. Лизюков возвращался из Москвы в штаб Западного особого военного округа. Поезда до Минска уже не шли — фашистский десант перерезал дорогу. В лесу на берегу Березины полковник Александр Лизюков буквально за несколько часов организовал таких же, как он, отпущников, возвращавшихся в свои подразделения. Под непрерывным артиллерийским огнем и

бомбовыми ударами они удерживали переправу.

Где-то неподалеку вел бой артиллерийский полк майора Петра Лизюкова.

Лизюковы помнили наказ отца:

— За нашу Советскую власть стойте крепко!

Так сказал Илья Устинович в 1918 году, когда Евгений — первым в семье — уходил добровольцем в Красную Армию. Через два года провозжали Александр. Илья Устинович мог гордиться сыновьями. Евгений два года воевал, потом его послали учиться, и он стал красным командиром. Саша тоже воевал, с отличием окончил Ленинградскую высшую автобро-

невую школу. В одно из писем он вложил газету со своей статьей: «Чтобы стать хорошим командиром, человек должен знать все, с чем на войне придется встретиться: пехоту, артиллерию, бронесилы, авиацию, прожекторные части». А внизу — приписка от руки: «Буду учиться дальше».

Петр тянулся за старшими братьями, не расставался с книгой, написанной Александром, — «Беседа о танках и борьбе с ними». Он тоже думал о военной службе и в 1929 году стал курсантом Ленинградской артиллерийской школы имени Красного Октября. Здесь же, в Ленинграде, служил в штабе округа Евгений. В 1932 году ему пришлось по болезни уволиться в запас.

Александр командовал отдельной танковой бригадой. В составе советской военной де-

легации он побывал на маневрах французской армии. Ему доверили провести на первомайском параде по Красной площади головной танк «Киров». В газетах и журналах печатались его статьи.

В 1936 году у Лизюковых был семейный праздник. Одновременно были награждены: Александр — орденом Ленина, Петр — орденом «Знак Почета». В 1940 году семья Лизюковых в последний раз собралась вместе.

...Оборона на Березине задержала вражеское наступление на этом участке фронта — группа Лизюкова выполнила боевую задачу. Александра Лизюкова направили под Смоленск.

[Окончание на 6-7-й стр.]

COMMEMORATING THE 30TH ANNIVERSARY OF THE BATTLE OF STALINGRAD

Stalingrad remains in people's hearts

Three decades separate us from the end of the Battle of Stalingrad, which proved to be one of the greatest in human history. Three, and even thirty decades may pass, numberless years, but never will the unprecedented courage and staunchness of the Soviet men and officers, workers and civilians who defended the hero-city on the Volga fade from the grateful memory of mankind.

Nowhere, possibly, does one feel this as clearly as at the walls of the famous Memorial—a tribute to the heroes of the Battle on Mamayev Hill. The ruins of the walls leading to the majestic sculpture symbolizing the Motherland calling, sword in hand, on her sons and daughters to fight the enemy, are dotted with innumerable inscriptions made hastily by soldiers during the fighting.

Not having enough space to cite them all we have chosen two. They can give our readers

an idea of the staunchness of the Soviet soldiers.

«Is there any reason that can justify retreat from the front line?» one asks.

Another replies:

«Only one will be considered: death».

In the Hall of Military Glory on Mamayev Hill, the site of the bitterest battles against the Hitlerites, 34 mosaic flags fly at half-mast. They are symbols. They carry the names of 7,200 men and officers who gave their lives in the battle. They belonged to many nationalities, and possessed an equal measure of fortitude that enabled them to withstand every trial and to win. In the centre of the hall a human hand holds a torch—the eternal flame burning in their honour. This hand seems to have taken up the torch from the fallen heroes, the torch of loyalty and heroism.

In the course of the past five years or so since its foundation, over 13 million people have visited the Memorial. Thousands of lines have been written in the visitors' books, whose number has already reached 16. They are not conventional visitors' books. People write down not only their impressions, but, to an even greater extent, their feelings and their deliberations. Words in many different languages of the world seem to have been written in warm blood, not ink. They are words of admiration for the undying feat, and of sorrow for the dead. They express unshakable human resolve to do everything possible to put an end to the horror of war. Mankind is confident that this can be achieved. The imperishable ashes of Stalingrad are a constant reminder.

My dear brother, Vanyusha. I have often wondered where you found your last resting place. Now I know. I have

found your name on Mamayev Hill. On the fifth banner in the first row... Rest in peace, Vanyusha. No one will ever forget you.

T. ZENINA

Leninsk-Kuznetsky

Stalingrad, my homeland! During the war the 29th Regiment was quartered in our neighbourhood. We helped the soldiers, covered their lorries with boughs, and knitted socks and mittens for them. Twelve of them lived in our small house. They slept on the floor, and shared their bread and preserves with us. We lost our father. He was killed in Stalingrad.

A. BORISOVA

Kuibyshev

«I come from Bulgaria», writes Maria Vandova. «I am overwhelmed by the reverence with which Russians tread this soil and bow their heads to the glory of the fallen».

«We admire your courage, and we pledge ourselves to fight for peace». (Signed by a trade-union delegation from Japan)

«We young people from Czechoslovakia shall always remember why you fought against fascism».

«On the site of this moving memorial to the heroic defen-

ders of Stalingrad, we of the Women's International League for Peace and Freedom, from the United States Section, pledge to do all in our power to ensure that the tragedy of war be abolished from the earth, and that human beings will live together in peace and friendship.

K. CAMP, National President,

WILPF

E. JENSEN

M. WILLIAMS

R. COLBY (USA)»

«...Once again mankind was to witness the victory of good over evil (India)».

«Mankind can be confident of its radiant future, a happy and peaceful future. It owes it to people such as those who fought at Stalingrad (Cuba)».

«Many thanks to the Soviet people (France)».

«We should like to devote our efforts to the struggle for peace (A group of tourists from the GDR)».

«Eternal glory to the fallen heroes. Long live friendship between the Soviet and Arab peoples (Syria)».

This is a small part of what has been written in the Memorial visitors' books. These statements show that people all over the world have not forgotten Stalingrad, and that its memory will live for ever in their hearts.

Yu. SENIN.

THE ending of the war and the restoration of peace in Vietnam is one of the most vivid and unforgettable pages in the annals of contemporary political events, in the annals of peoples' heroic battles for their freedom and independence.

L. Brezhnev, General Secretary, of the CPSU Central Committee, N. Podgorny, President of the Presidium of the Supreme Soviet of the USSR, and A. Kosygin, Chairman of the Council of Ministers of the USSR, stressed the following in their address to Ton Duc Thang, Le Duan, Truong Chinh and Pham Van Dong, the leaders of the Democratic Republic of Vietnam: «The reaching of the agreement providing for complete withdrawal of the United States and other foreign troops from Vietnam, the end of United States interference in the internal affairs of Vietnam is an important victory in the struggle against imperialism, which proves convincingly that in our times no force can break the will of the people who are fighting for their inalienable rights and enjoying the support of all the progressive forces of the world».

The struggle of the Vietnamese people against the imperialist aggression was the great feat of the entire people of Vietnam, of its sons and daughters in the North and in the South; it won them profound respect of the world's progressive people. It was a truly nationwide feat which showed examples of the daily heroism of courageous and selfless people who would give their lives for victory.

This year the Vietnamese celebrate their traditional Tet, the

New Year holiday, in conditions of peace, and this makes it all the more joyous an occasion. All the people of goodwill on earth sincerely share their joy with them. Their feelings are shared by the fraternal peoples of the Soviet Union and other socialist countries.

Each Soviet citizen who visited Vietnam in the grim days of the war witnessed the broad response and profound gratitude evoked there by the words of

Lenin and to the October Revolution».

The people of the world rightly note the great part that was played in the restoration of peace in Vietnam by the resolute condemnation of the latest acts of imperialist aggression and by the expression of the invariable solidarity with the Vietnamese people stressed in the report of L. I. Brezhnev devoted to the 50th anniversary of the USSR.

AN IMPORTANT VICTORY IN THE STRUGGLE AGAINST IMPERIALISM

L. I. Brezhnev, General Secretary of the CPSU Central Committee, at the 24th CPSU Congress, which confirmed the invariability of the stand taken by the CPSU and the entire Soviet people with regard to the just cause of the Vietnamese people upholding their independence.

Ho Chi Minh, the first President of the DRV, a great son of the Vietnamese people, wrote: «As the Vietnamese saying goes, 'When you drink water, you remember the source.' The more the working class and the people of Vietnam think about their hard, humiliating and slavish past, about the various stages of their painful and selfless struggle, abounding as it was in glorious victories, the better they realize how much they owe to

When the imperialist aggressor began mercilessly to bomb the DRV, our country took every measure to equip the Vietnamese People's Army with the latest weapons—anti-aircraft missiles, artillery and fighter planes—in the shortest time possible. The uninterrupted deliveries from the USSR and other socialist countries of everything necessary to meet the country's military and civilian requirements played a great part in organizing the rebuff to the aggressors and keeping the DRV population supplied with the basic necessities. Thanks to the assistance of Soviet specialists sent to the DRV and to the training of Vietnamese cadets in Soviet military schools, thousands of Vietnamese mastered modern weapons.

The victory of the Vietnamese people goes beyond their own national interests. The stamping out of one of the most dangerous hotbeds of war in Indochina is another confirmation of the fact that reason, realism and the aspiration to settle disputable issues peacefully, through negotiations, are gaining an upper hand in international relations. The ending of the Vietnam war East Asia and throughout the world healthier and opens up still more favourable prospects before the forces of peace and progress in their struggle for the further relaxation of international tensions, for safeguarding peace and international security.

The thoughts and feelings of the entire Soviet people are expressed in the messages of So-

viet leaders to the leaders of the Democratic Republic of Vietnam on the occasion of reaching the agreements on the ending of the war and the restoring of peace in Vietnam. «The Soviet people», the message to the leaders of the DRV says, «are overjoyed at the successes of their Vietnamese brothers. As before, in the years of the grim trials of the Vietnamese people, in the period of their struggle against imperialist aggression, the Soviet Union, at the new stage, too will invariably support the just cause of Vietnam. The Soviet people are confident that the implementation of the agreements signed will be an important practical step toward creating a united, democratic, peaceful, independent and prospering Vietnam».

The progressive people of the world, all those who come out in support of the Vietnamese people's right cause, will closely follow further developments signed in Paris. The Vietnamese people should be guaranteed the lawful right to be the master of their country, to manage their internal affairs without outside interference, in conformity with their national aspirations. The strict and consistent fulfilment of the agreements on ending the war and restoring peace in Vietnam opens up a real road to the achievement of these lofty goals.

By Lev SMIRNOV,

Vice-Chairman, Soviet Committee for Support to Vietnam, President, Association of Soviet Lawyers

ONE OF THE NEW REGIONS OF MINSK

Photo by B. MALASHEWSKI.

Разам з іншымі зняволенымі яе пачалі выводзіць на работу за турэмную браму. Сябры з бальніцы хадзілі па вуліцах і шукалі Віцю, неслі ёй паесці. Марыі Фёдарайне аднойчы пашанцавала: яна знайшла Вікторыю на рагу Камсамольскай і Карла Маркса. Сунула паўлітра самагонкі ў рукі паліцаю, і той дазволіў сёстрам пагаварыць.

Яны сядзелі на кучы друзу. У Марыі Фёдарайны цяжкі слёзы, душа разрываўся ад болю: што яны, гады, вылюдкі праклятыя, зрабілі з Віцям!

А Віця не плакала. Яна гаварыла:

— Запомні і перадай, што я нічыіх прозвішчаў не назвала. Перадай, што Голік Вялікі — здраднік. Хай асцерагаюцца.

Усяго некалькі мінут працягвалася сусгрэча. Паліцай самагонку ўзяў, а гаварыць доўга не дазволіў. Марыя Фёдарайна абняла Віцю, пацалавала...

Лёс падарыў сёстрам яшчэ адну сустрачку. Марыі Фёдарайне паведамілі, што Віцю пагоняць працаваць на Акцябрскую вуліцу. Ад нечаканасці яна разгубілася: што перадаць? У хаце нічога не было. Кінулася да суседзяў — і ў іх, як на тое гора, нічагуткі няма. Так і пабегла з кошыкам, на дне якога ляжалі акраіччкі хлеба і два памідоры. Ды толькі не давялося і гэтага перадаць з рук у рукі: вартавы нават блізка не падпусціў. Доўга стаяла на вуліцы і здалёку глядзела са смуткам на Віцю. А тая ўбачыла, што сястра прыбегла босая, — зняла цяжкія калодкі са сваіх маленькіх ног, укінула ў кошык. Назаўтра Марыя Фёдарайна знайшла нейкі абутак і цёплыя панчохі, панесла на старое месца, але арыштаваных там больш не працавалі...

Нават таму, хто прайшоў праз усе здзекі ў СД, 88-я камера турмы здавалася страшэнным пеклам. З дзіцячых гадоў уяўленне аб пыкальных пакутах звязвалася ў нас з вялікім катлом, дзе кіпела смела. То былі казкі. А ў сапраўдным турэмным пекле ланнаваў страшэнны холад. З настыхлых каменных сцен ручкамі сцякала вада. Кубак баланды і 70-грамовая скібка хлеба-эрзаца — увесь паёк на суткі. 53 жанчыны-ахвяры нагадвалі нейкі шэры жывы клубок. Столь і сцены былі ўсыпаны чырвонымі, як брусніцы, сытымі кілапамі. У камеры — цеснота, смурод.

Аднойчы дзверы камеры расчыніліся, і ў іх штурханулі сіваю жанчыну. Гэта была Вікторыя.

— Разам з гэтай жанчынай, — успамінаюць тыя, хто выжыў (з 53 уцалела толькі 8), — нібы светлы прамень прабіўся пад турэмныя скляпенні.

— З ёю нам неяк лягчэй рабілася на душы, — успамінае Надзея Цвяткова. — Адбыўся нейкі пералом. Разгубленыя, змучаныя жанчыны акрылі душой.

Як і калі гэта пачалося? Можна тады, калі ў 88-ю камеру кінулі новую ахвяру — жанчыну з разбітай галавой, Ксеню з Харкаўскай вуліцы. Жанчына цяжка станала. Усе замерлі ад страху. Толькі Вікторыя ўскочыла на ногі і кінулася на дэпагому. Сарвала хусцінку з галавы, парвала на палосы і пачала перавязваць. Арыштаваныя пільна сачылі за хуткімі рухамі маленькіх рук...

— Я медыцынская сястра, — сказала Вікторыя. — Давайце ўсе будзем памагаць адна адной...

Гэты выпадак зблізіў нявольніц у іх нім няшчасці.

Калі Вікторыю выводзілі працаваць за турэмную браму, жонка Клумава аднойчы перадала ёй трохі прадуктаў. Вікторыя прыхавала іх для хворай Надзі Цвятковай, але вартавы забралі ўсё да крошкі. Вярнуўшыся ў камеру, яна плакала ад крыўды, што не ўдалося памагчы хворай сяброўцы.

Вікторыю любілі. Часам вольнанаёмная Вера ўцісне ёй у руку трохі яды, а хлебэрэз Пецька, калі Віця падмятала турэмны двор, нібы незнарок страсяне над галавой фанерку з хлебам, каб хоць адну пайку скінуць у пясок. Віця ніколі гэтыя найдаражэйшыя здабыткі не брала

толькі сабе, заўсёды дзялілася з сяброўкамі.

Яе сэрца было адкрыта людзям. Вярнуўшыся з цяжкай работы, яна нейкім асаблівым пачуццём адгадвала, каму ў гэтую мінуту найбольш цяжка. Непрыкметна падыдзе, скажа ласкавае слова ці проста моўчы пасядзіць побач.

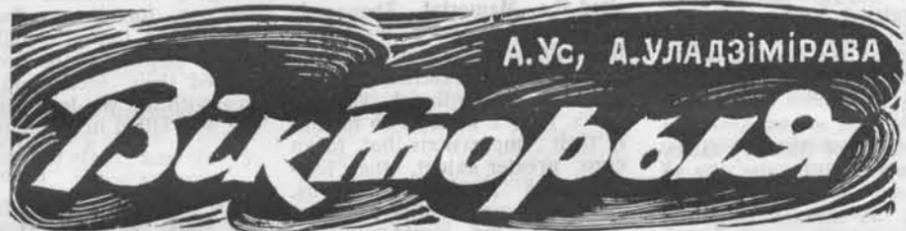
Вясёлая і жвавая па натуре, умела яна падбадзёрыць, развесяліць. У турме яе голас змяніўся, але ўсё яшчэ быў прыемны і прыгожы. Як ні горка было вязням, а душэўная песня хоць на некаторы час адцягвала ад невясёлых думак, здымала роспач і боль.

Гадзіны ў чатыры ночы камера працягвалася як па сігнале. Трывожна прыслухоўваліся. Па бегатні, шуму і плачу здагадваліся, што прыбыла душагубка па чарговых ахвярах. У камеры 88 таксама

трапілі да польскіх партызан і стварылі свой атрад «Народны мсцівец». Так называўся атрад на Міншчыне, з якім была звязана Вікторыя Рубец. Мы помцілі акупантам за Віцю, за Івана Казлова, за ўсіх, хто загінуў смерцю мужных...»

Успамінаючы яе, пляшчотную і мужную, адны называюць самай адметнай рысай яе характару дабрату, другія — нястомную энергічнасць, трэція — смеласць, чацвёртыя — вялікую любоў да людзей. Праз шмат гадоў праносяць людзі ў сваіх сэрцах вобраз адважнай падпольшчыцы, якая так любіла людзей і ненавідзела ворагаў.

На тваіх грудзях, Вікторыя, ніколі не зіхаецца ордэн Леніна. Ты атрымала яго пасмяротна. Цябе няма сярод нас. Ты не можаш сама прыйсці да людзей і

часта ўначы паліцай расчыняў дзверы, а немец выклікаў прозвішчы. Адны выходзілі моўчкі, другія гаварылі самае патэмнае. Пажылая маўклівая жанчына, якая ўвесь час скрывала прычыну свайго арышту, дайшла да парoga і раптам павярнулася тварам да сябровак, пакланілася ім да зямлі і сказала:

— Бывайце, жанчынкі, бывайце, любя! За добрых людцаў сядзела, за Савецкую ўладу!

У кутку на нарах нехта заплакаў. Астатнія маўчалі. Кожны думаў сваю нялёгкую думу...

Віці ўдавалася пасылаць запіскі на волю. Вось адна з іх. Чытаеш яе цяпер і думаеш: якой цудоўнай душы была гэта жанчына, якая сіла духу жыла ў яе сэрцы!

«Не гаруй, родная, — пісала яна сястры. — Будзем усе разам. Уздыдзе і наша зорка калі-небудзь. Не кланяйся, не лі слёз, няхай нашы ворагі не бачаць іх, трымай галаву вышэй. Бачыш, колькі разоў яны мяне адну пахавалі! Нас не так лёгка забіць і пахаваць, мы яшчэ жывём... Не гаруй і не плач па мне. Не паляхайся маіх слоў, трэба быць да ўсяго гатовай... Вер, што будзе яшчэ шчасце».

Збыліся словы Вікторыі. Толькі сама яна не дажыла да Перамогі.

На работу яе больш не выпускалі. Перавялі ў камеру № 39. Чуткамі поўнілася турма: усе, хто трапіў туды, будуць знішчаны.

Сваю чорную справу фашысты зрабілі ў ноч з 6 на 7 лістапада 1943 года...

«Вікторыі Рубец, Марыі Калашнікавай і Івану Казлову я абавязаны, як і многія іншыя, сваім жыццём, — піша Уладзімір Эпштэйн, які цяпер жыве ў Маскве. — Яны, людзі вялікай волі, адвагі, навучылі мяне змагацца з фашызмам. Сваё першае заданне падпольшчыка я атрымаў ад Віці...»

Знаходліва, энергічная, яна здабывала ў акупіраваным горадзе зброю і пашпарты, адзенне і медыкаменты, прадукты і хлебныя карткі. Хоць сям'я галадала, усе прадукты, атрыманыя па гэтых картках, ішлі падполлю і партызанам, на агульную справу.

Разам з Віцямі мы не раз пранікалі ў гета, да людзей, асуджаных на пакутліваю гібель. І там яна шмат зрабіла, ня мала жыццяў выратавала. Ніколі не ішла яна туды з пустымі рукамі, заўсёды несла прадукты, медыкаменты, лістоўкі.

Я прайшоў усе кругі фашыскага пекла. З мінскай турмы мяне вывезлі ў Асвенцім. З двума сябрамі, Шаравым і Волкавым, цудам удалося ўцячы. Мы

расказаць усё пра сябе. А мы, на вялікі жаль, ведаем яшчэ вельмі мала. Наш расказ далёка не поўны. Не крыўдуй на нас, Віця. Тваіх сяброў па барацьбе асталося мала, з кожным годам іх становіцца менш, час сцірае ў памяці мінулае. І ўсё ж ты з намі, Віця! Моладзь лічыць цябе сваёй, бо і ты ў тыя грозныя гады была маладая. Твае аднагодкі таксама лічаць цябе сваёй, бо цяпер і табе было б шэсцьдзесят, як і ім. Ты належыш не толькі нам, ты будзеш належаць і тым, хто яшчэ не нарадзіўся. Такія як ты — сумленне і гонар народа. Ты загінула смерцю храбрых, нічым не зепляміўшы свайго імя, імя савецкай жанчыны, савецкай патрыёткі. Тваё сэрца, душа і думкі належалі народу. Ніколі мы не забудзем гэтага.

У святочныя дні мы ідзем на плошчу Перамогі. Ідзем па Алеі Герояў, там ёсць і твой партрэт. Там вакол высачэзнага абеліска ў памяць тых, хто загінуў, палымнеюць чырвоныя цольпаны. Ля падножжа абеліска мы кладзем кветкі. Гэтыя кветкі і табе, Вікторыя. Бо Вікторыя — гэта Перамога!

ПАСЛЯСЛОУЕ

У ноч з 2 на 3 ліпеня 1944 года, у апошнюю ноч акупацыі Мінска, немцы мітусліліся на бальнічным двары, хапалі, што толькі можна было схпаіць з бальнічнай маёмасці...

А раніцою нехта зычна крыкнуў: «Слухайце, гудуць маторы, гэта нашы ідуць!» Урачы, сёстры, санітаркі і хворыя — усе, хто толькі мог падняцца на ногі, павыбегалі на вуліцу. І сапраўды, усё мацней і мацней даносіўся гул матораў з Першамайскай.

Што тут было! Хуценька паздымалі з падаконнікаў вазоны. А нехта паспеў прыбіць (мусіць загадаў падрыхтаваў) чырвонае палотнішча да доўгай палкі. І ўсе рушылі — не пайшлі, а пабеглі — сустрэкаць савецкіх воінаў. Ад парку Горкага да Ленінскай павольна ішлі танкі, з іх саскокавалі байцы, абдымаліся і цалаваліся з людзьмі, якія падбегалі да іх. Нам падавалі буханкі хлеба. Сапраўднага савецкага хлеба! Колькі слёз, колькі невыказнай радасці! — успамінала была ўрач-рэнтгеналаг Ганна Антонаўна Дудкоўская, якая была сярод работнікаў бальніцы, што сустракалі Савецкую Армію. Гэта яна і яе дзяткі тры гады акупацыі не выходзілі з рэнтгенакабінета, гэта і яна, як магла, памагала прафесару Клумаву.

Скончылася акупацыя Мінска, завяршылася гераічная старонка летапісу бальніцы, старэйшай медыцынскай установы нашай рэспублікі. Набліжалася поўная перамога над ворагам.

Яўген Уладзіміравіч Клумаў, чалавек вялікай волі і мужнасці. Светлы вобраз вучонага, урача, антыфашыста з любоўю і ўдзячнасцю ўспамінаюць і людзі, якія яго ведалі, і тыя, хто даведаўся пра яго цяпер. Клумаў пасмяротна ўдастоены звання Героя Савецкага Саюза. Яго імем названа бальніца, тая самая Першая Савецкая, пра якую ўвесь час ішла гаворка на гэтых старонках. Вуліца ў раёне трактарнага завода ў Мінску таксама названа яго імем. На адным з карпусоў бальніцы, дзе працаваў прафесар і бясстрашна змагаўся з ворагам у гады вайны, прымацавана мемарыяльная дошка.

Выжыла, прайшоўшы праз турмы, лагераў смерці, палон на чужыне, урач Людміла Міхайлаўна Кашычкіна. Цяпер яна пенсіянерка, вядзе вялікую грамадскую работу. Яе дачка Наташа, тая самая пяцігадовая некалі дзяўчынка, што кінулася ў калону зняволеных, вырасла, стала, як і маці, дзіцячым урачом, працуе ў Заводскім раёне Мінска.

Працуюць і па сённяшні дзень у бальніцах горада Усціня Жогла, Ганна Навіцкая, Марыя Жлоба, Вера Кароль, Альберта Сідаровіч, Наталля Сінкевіч. Пенсіянерамі сталі ўрач Вера Гурьновіч, медсёстры Марыя Ермачонак, Настасся Батура, Урачы, якія пайшлі з бальніцы ў партызанскія атрады, — Анатолий Свістуненка, Міхаіл Уладзімір не дажылі да сённяшніх дзён... Няма сярод нас і Марыі Піліпушка і Ганны Мохавай — гэтых бясстрашных патрыёткаў, імёны якіх з любоўю ўспамінаюць іх калегі і таварышы па барацьбе.

Памяць Ганны Аляксееўны Мохавай святая шануюць яе сябры, і цяпер у домік на Каменнай, які для многіх быў чацвёртым прытулкам і сховішчам, часта наведваюцца былыя падпольшчыкі.

Бальнічны вяртаўнік Мурашка, той, што ў першыя дні вайны беражліва загарнуў у толь бюст Леніна і захаваў яго на тэрыторыі бальніцы, захаваўшы гэтую свяцілішную і дарагую савецкім людзям рэліквію, пасля вызвалення з канцлагера цяжка хварэў і памёр у першыя пасляваенныя гады.

Жывуць у Мінску былыя сувязныя Настасся Локач, Рэгіна Іванова. Санітарка Ганна Купрышчанкава на пенсіі, жыве з дачкой у Гродна. Былая падпольшчыца Аляксандра Канстанцінаўна Януліс стала выкладчыцай педінстытута імя Горкага. Загінуў смерцю храбрых «Лёня» — Лазар Рыгоравіч Бальшоў.

Нам давялося сустракацца з некаторымі былымі савецкімі воінамі, якіх выратавалі ўрачы, сёстры і санітаркі бальніцы. Працуе ў Міністэрстве мантажных і спецыяльных будаўнічых работ Віталі Арэхаў. Васіля Бачарова, які стаў журналістам, лёс занёс у Варкату. Пра тыя далёкія, але незабыўныя дні ён раскажа ў сваёй кнізе, якую рыхтуе да друку.

У цяжкай барацьбе з фашызмам загінуў Мікалай Іванавіч Талкачоў, былы камісар 85-й стралковай дывізіі.

Былы галоўны ўрач бальніцы Барыс Зубараў перад вызваленнем Мінска ад нямецка-фашысцкіх акупантаў спрабаваў уцячы разам з ворагам. За супрацоўніцтва з немцамі і за сваю віну перад савецкім народам ён панёс адпаведнае пакаранне. Не пазбегла строгай адказнасці перад савецкай законнасцю і Таццяна Белькава. Здрадніца Ярашэвіч уцякла з немцамі ў час наступлення Савецкай Арміі. Уцякаючы, украла грошы, якія належалі бальніцы, і некалькі грамаў найдаражэйшага медыкаменту — радыю.

...Жывыя і мёртвыя! Людзі ў белых халатах, людзі самай гуманнай прафесіі ў свеце! Мы расказалі пра іх жыццё і дзейнасць у вайну, пра цяжкія выпрабаванні, выпрабаванні волі і мужнасці, грамадзянскага абавязку перад народам і вернасці сваёй Радзіме. Расказалі, паводле жывой чалавечай памяці і дакументаў.

УЛИЦА ТРЕХ БРАТЬЕВ

[Окончание. Начало на 4-й стр.]

ленск. Снова переправа, знаменитая Соловьевская переправа...

Сын Александра Лизюкова Юрий показал нам фронтовые письма отца.

«Я на фронте, добросовестно и честно служу любимой Родине, родной партии. Мне присвоено звание Героя Советского Союза», — писал Александр жене.

Указ был опубликован 6 августа 1941 года. Евгений написал брату большое письмо с

поздравлениями и просьбой «походатайствовать о зачислении на настоящую боевую работу, поскольку меня считают нестроевиком». Письмо попало к Александру, когда он командовал 1-й Московской мотострелковой дивизией.

Непоколебимо стояла эта дивизия на подмосковном рубеже. И снова, как привет и напутствие, получили братья газеты со снимком: команда А. Лизюкова принимает гвардейское знамя.

«Мы истребляем фашистскую нечисть упорно, реши-

тельно и безжалостно. И нет сомнения, что победим. С каждым днем приближается час расплаты», — это письмо написано в начале 1942 года. Александр был уже генерал-майором, командиром 2-го гвардейского стрелкового корпуса. В то время вышли две брошюры А. Лизюкова.

«Получил от тебя сразу два привета. Во-первых, дошли к нам твои книги, а во-вторых, принесли мне листовку, которую сбросили фашисты. Крепко ты им насолил, если они тебя так честят», — писал Петр брату.

Летом 1942 года советское командование начало создавать крупные танковые соединения. Командующим 5-й танковой армией стал генерал Александр Лизюков. Армию направили под Воронеж. Это были тяжелые дни.

У деревни Большая Верейка Александр Лизюков повел в очередную атаку своих танкистов. Рядом сражался 1-й гвардейский танковый корпус генерала М. Катюкова, ныне маршала бронетанковых войск.

«Среди боя мне доложили: подбит танк Лизюкова. Он остался на территории, занятой противником, — вспоминает маршал. — Я немедленно приказал прорваться туда и любой ценой эвакуировать танк. Мои гвардейцы предприняли атаку

и выхватили машину Лизюкова, можно сказать, из пекла. В танке все были мертвы...»

О гибели брата Петр узнал, когда его полк сражался под Сталинградом. Погиб Александр, друг, учитель, брат... Не известно, где Евгений...

На рассвете, после первой атаки фашистов, на поле боя осталось 12 вражеских танков, бронетранспортеров, множество трупов. 651-й артиллерийский полк мстил теперь врагу и за брата своего командира.

«Жив, здоров, — писал Петр жене. — Вышло новый адрес. Еду на отдых». Формирование и обучение 46-й истребительной противотанковой бригады — таким был «отдых» Петра Лизюкова.

КНИГІ- ЛАЎРЭАТЫ

У Дзяржаўным камітэце Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю падведзены вынікі рэспубліканскага конкурсу на лепшыя па мастацкаму афармленню і паліграфічнаму выкананню выданні 1972 года.

Вышэйшую ўзнагароду — дыплом імя Францыска Скарыны — журы прысудзіла альбому Л. Баразны «Граўюры Францыска Скарыны». Альбом выпушчаны выдавецтвам «Беларусь», надрукаваны на паліграфічным камбінаце імя Якуба Коласа. Дыпламамі імя Скарыны адзначаны таксама мастакі В. і М. Басальгі, мастацкія рэдактары В. Курусь і В. Харэўскі, якія ўдзельнічалі ў падрыхтоўцы альбома-лаўрэата.

Дванаццаць кніг удастоены дыпламаў першай ступені. Сярод іх «Лірыка» П. Броўкі і зборнік вершаў «Калі ласка», выпушчаны выдавецтвам «Беларусь», суверэнныя кніжкі-малюткі вершаў Я. Купалы і Я. Коласа, паэма «Далёка да акіяна» А. Куляшова, выпушчаныя «Мастацкай літаратурай», а таксама кніга прафесара М. Кацэра «Народна-прыкладное мастацтва Беларусі» (выдавецтва «Вышэйшая школа») і іншыя.

21 выданне адзначана дыпламамі другой ступені і 25 — заахвочвальнымі дыпламамі.

Кнігі і альбомы, удастоеныя ўзнагарод на рэспубліканскім конкурсе, накіраваны ў Маскву на чаровы ўсеагульны конкурс лепшых выданняў года.

ФАЛЬКЛОРНАЯ экспедыцыя Акадэміі навук БССР працавала ў мінулым годзе на Віцебшчыне. Мне, як удзельніку экспедыцыі, давялося пабываць у 12 вёсках. Уражання незабыўныя. Пра іх і хочацца расказаць.

Вёска Зябікі. У 1853 годзе ў гэтай вёсцы запісваў беларускія народныя песні С. Мікуці. Песні, сабраныя Мікуцім, друкаваліся ў «Ізвестыях» Акадэміі навук.

Была раніца, калі я прыехаў у Зябікі. Аднак позіракам усю вёску не ахопіш: адна вуліца на гары, другая — унізе, трэцяя схавалася за ўзгоркам.

Некалі тут, на гары, стаяў панскі маёнтак. Адночы да пана прыехаў з Пецярбурга вучоны. У Зябіках ён запісаў цікавыя песні: «На гарэ лён», «У цёмным лесе мядзведзь рыкае», «Сіротанька жыта жала», «Кругло, мало балоцетка» і іншыя. «Ведаем мы гэтыя песні, — казалі мне пры знаёмстве ў мясцовым клубе, — «На гарэ лён — прападзі ён...»

Збіраюцца лепшыя спявачкі. Пераходзім з хаты ў хату. Успамінаючы мінулае, перабіраем народныя песні. Спявае Ганна Варашылава:

Па зямлі партызанскай,
Па дарозе Ушацкай,
Па густых беларускіх
лесах...

Песня расказвае аб слаўных справах партызанскай брыгады. На фашыстаў ляцелі гранаты.

Штобы вольныя сёлы
Не цяпелі пазору.
Штобы высахла слёзы
сірот.

Жыццё дзеля шчасця людзей і песня дзеля шчасця. У гэтым асноўнае адрозненне савецкай песні ад традыцыйнай.

Але вось Ганна Пятроў-

на пачынае традыцыйную песню:

У чысценькім полі
Тры сады зялёных.
У адным садочку
Зялёнка кукуе,
У другім садочку
Салавей шчабеча.
У трэцім садочку
Маць з сынам гаворыць...

ПАСЛЯ ФАЛЬКЛОРНАЙ ЭКСПЕДЫЦЫІ

«Зараз заплачу», — гаворыць Ганна Пятроўна. І плача. Спявае і плача. Якімі сродкамі песня выклікае слёзы, прымушае плакаць альбо смяяцца, радавацца? Сакрэт у праўдзівым адлюстраванні жыцця.

Вёска Страшныя пасля перайменавання завецца Новай Строй. Чаму была такая назва? «Жылі тут Страшныя, — расказваюць жыхары, — таму вёска Страшныя». Назва ад прозвішча. Жыхароў доўгі час называлі яшчэ закарчэмцамі — жылі за карчмой. Аніся Мядзель лепшая спявачка ў Страшных. Выглядае яна гадоў на дзесяць маладзей за свае 60 год, а калі заспявае — на пятнаццаць. У Страшных і ў наваколлі бытуюць карчомныя песні. «Якую песеньку ведаеце?» — «Карчомную». «Якія песні самыя лепшыя?» — «Карчомныя».

Вёска Ваўкоўшчына. Каля вёскі гара: ці то гарадзішча, ці то ўзвышша. Узвышша на гару: вакол лясны, азёры, вёскі. Гавораць, што сам Напалеон адпачываў на гэтай гары — абедаў. У ноч на Купалу тут збіраецца моладзь, паліць кастры, спяваюць. Я

прыехаў пасля Купалля, бацьку свежыя вогнішчы. Не дзіўна, што ва Ушацкім, Міёрскім, Верхнядзвінскім і іншых раёнах Віцебшчыны ведаюць шмат купальскіх песень: «Іван і Мар'яна, а на гарэ Купалле», «Разгуляўся Іванаў конь» і г. д.

Пасля Купалля — жніво.

Купальскія песні змяняюцца жніўнымі. Прыемна гучаць у жніво жаночыя галасы:

Надаела жаркота-пякота,
Надаела...
Што гаворыць ядраное
жыта? —
Агу, не магу!
Не магу я ў полі стаяці,
Коласам махаці,
Не магу...

Жанчына з сярпом карысталася найвялікшай пашанай. А сярпы, гаворыцца ў песнях, «залатыя». Ішлі дарогаю 6—8—10 жанчын з сярпамі — раёк. Працавітыя паважаныя жнейкі параўноўваліся з пчаліным роём. Якраз у гэту пару аддзяляюцца — выходзяць пчаліныя сем'і. Рой шукае месца, дзе сесці. Жанчыны ідуць на палоску, якую яшчэ трэба зжаць. Пераходзяць з ніўкі на ніўку. Іх пераймаюць, просяць на дапамогу. Кожны гаспадар дагаджае жанчынам, частуе іх. Так узнікла дажыначная песня «Раёк».

Песні і жыццё неаддзельныя. З якога боку ні зірні на песні: ці то задумаеш класіфікаваць іх, вызначыць жанры ці збіраць варыянты,

даследаваць паэтыку, аналізаваць мастацкія сродкі, вывучаць паходжанне, гісторыю, бытаванне — песні і жыццё ўзаемна пераплятаюцца.

Калі заканчваецца экспедыцыя, у нас звычайна пытаюць: «Колькі ж усяго запісана?» Не ведаю, што тады адказваць. Скажаць шмат песень — перавелічэнне, скажаць ніводнай — няпраўда. Людзі пачалі запісваць песні з тых часоў, як навучыліся пісаць. Мы і цяпер не столькі запісваем песні, колькі перапісваем іх. Народныя песні — творы не новыя, вядомыя. Справа, такім чынам, не ў лічбе, справа ў саміх песнях, у іх сувязі з жыццём. Запісваючы песні, заўважаеш гэтыя сувязі. Народныя спевакі не выпадкова называюць сябе складальнікамі песень. «...Сама складаю песні» (Ганна Вашчова. Вёска Залессе). «Песні ідуць ад жыцця, — гаворыць яна, — я многа іх наскладала, напела ўжо пры Савецкай уладзе». Такіх прызнанняў шмат. І гэта не самахвальства. Пад «складаннем» спевакі ў большасці выпадкаў разумеюць свой непасрэдны ўклад у песню. Складальнікі маюць права ўстаўляць у песню канкрэтнае імя, змяняць слова, калі яно не парушае інтанацыйнай і рытмічнай асновы песні. Яны складаюць асобныя куплеты, прыпеўкі. Вось, напрыклад, такія:

На гарэ стаіць бяроза,
Сок салодкі сочыцца.
Жыццё добрае настала,
Уміраць не хочацца.

Народныя песнятворцы ўкладаюць у песню свае думкі, пачуцці, уяўленні. Жыццё само процістаіць песню. А калі патрабуе жыццё — песні будуць.

Васіль СКІДАН.

ПЯСНЯР СВАБОДЫ І КАХАННЯ

Споўнілася 150 год з дня нараджэння Шандара Пецёфі, венгерскага паэта-рэвалюцыянера. Сын небагатага мясніка, ён, будучы салдатам, а затым вандруючым акцёрам, прайшоў суровую школу жыцця, зведзеў гора народа і стаў выказнікам яго дум, спадзяванняў, надзей.

Рэвалюцыйна-рамантычнымі настроймі прасякнуты паэмы Пецёфі «Сельскі молат», вершы «На радзіме», «Першая любоў» і іншыя. З набліжэннем у Венгрыю рэвалюцыйных падзей 1848—49 гадоў рамантычныя настроі дапаўняюцца сацыяльнымі і палітычнымі матывамі, заклікамі паўстаць і знішчыць ненавісны народу прыгонны лад. Такія вершы, як «Паўстань, мадзьяр! Айчына кліча», «Патрыятычная песня», «Ад імя народа», адкрыта клікалі на барацьбу.

Неўзабаве пачалося паўстанне, і паэт узначаліў рэвалюцыйныя атрады рабочых і студэнцтва Пешта. Імкненне бачыць Венгрыю свабоднай прывяло яго ў армію генерала Бема, што складала асноўную сілу рэвалюцыі. Тут, на полі бою, 31 ліпеня 1849 года 26-гадовы

пясняр свабоды і кахання загінуў смерцю героя.

Суветная грамадскасць шырока адзначыла 150-годдзе з дня нараджэння Шандара Пецёфі. У сталіцы Беларусі, у памяшканні тэатра імя Я. Купалы, адбыўся гарадскі літаратурны вечар, прысвечаны юбілею вялікага венгерскага паэта-дэмакрата. Арганізатарамі вечара былі Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі, Саюз пісьменнікаў БССР і Беларускае аддзяленне таварыства савецка-венгерскай дружбы. З уступным словам выступіў народны паэт рэспублікі Пятрусь Броўка. Даклад пра жыццё і творчасць Шандара Пецёфі зрабіў доктар філалагічных навук, прафесар Алег Лойка. З новымі перакладамі твораў венгерскага паэта прысутных пазнаёмілі Мікола Хведаровіч, Анатоль Грачанікаў, Мікола Аўрамчык.

Шандар ПЕЦЁФІ

У МУКАЧОУСКОЙ ЦЫТАДЭЛІ

Тут калісьці Ілана Зрыні
Вольны сцяг палымнеў, як
кроў.

А пасля цытадэль свабоды
Цытадэлю стала рабoў.
Яны бразгаюць кайданамі,
Аж гудзе увесь каменны гмах.
Я без страху ўзыду на плаху,
Гэта ж — плахі страшней турма.
Галаву уздымаючы ўгору,
Крочыць горда змагар малады,
Ловіць водбліск зары

у прасторы.
Летуценна ляціць туды,
Гэта вязень, напэўна, новы,
Хоць і дужы — надзеі няма.
Я без страху ўзыду на плаху,
Гэта ж — плахі страшней турма.
Побач вязень стары

у каземаце,
Аслабелы, бляск зрэнак патух.
Яго высахла ў трэску цела,
На нагах ледзь цягае ланцуг.
Ён турмою знявечан, аслеплі,
Яго вочы, жыццё ў іх няма.
Я без страху ўзыду на плаху,
Гэта ж — плахі страшней турма.

Юны вязень, вунь лес зялёны,
Зашуміць ён, як выйдзеш ты,
Толькі шуму яго не пачуеш
І расы перазвон залаты.
Друг стары твой ланцуг

не сніме,—
Будзе лета альбо зіма,
Я без страху ўзыду на плаху,
Гэта ж — плахі страшней турма.

Ціхі стогн чую я з падзямелля,
Бы кінкал ён мне сэрца

працяў.

Прэч адсюль! Я пакулю што
на волю,
Хоць шалёным амаль ужо стаў.
Чэрві згрызлі і дух, і цела.
Але біўся ўсё ж не дарма.
Я без страху ўзыду на плаху,
Гэта ж — плахі страшней турма.

Пераклаў
Мікола ХВЕДАРОВІЧ.

Сямісоты спектакль вядомай п'есы К. Губарэвіча «Брэсцкая крэпасць» паказаў глядачам Брэсцкі абласны драматычны тэатр імя Ленінскага камсамола Беларусі. Ужо амаль дваццаць гадоў тэатр адкрывае гэтай п'есай кожны новы сезон. За прайшоўшыя гады з героямі спектакля пазнаёміліся глядачы Масквы і Мінска, шахцёры Данбаса, жыхары Люблінскага і Беларускага ваяводстваў Польскай Народнай Рэспублікі. НА ЗДЫМКУ: сцэна з сямісотата спектакля п'есы «Брэсцкая крэпасць». У ролі палкоўніка Ермашова — заслужаны артыст БССР Ю. УЛАСАЎ (справа), байца Кукушкіна — артыст Ю. ГАЗІЕУ.

Боевое крещение бригада получила на Карельском перешейке. Вскоре ее перебросили в Прибалтику. В составе 11-й армии она участвует в разгроме тильзитской группировки врага и выходит на кенигсбергское направление.

«30 января 1945 года юго-восточнее Кенигсберга противник контратаковал танками и пехотой наши передовые части, и Петр Лизюков, будучи непосредственно в боевых порядках, пал смертью храбрых. За исключительно умелое управление частями бригады, личную храбрость и героизм, в результате чего противнику нанесены большие потери, полковник Лизюков Петр Ильич достоин присвоения звания Героя Советского Союза посмертно». (Из наградного листа).

А как же сложилась судьба Евгения Лизюкова? В первый день войны он принес в военкомат заявление с просьбой направить его в действующую армию. Уже в июне — на фронте. В июле — ранен. После выхода из госпиталя признан негодным к строевой службе... Проследить дальнейший путь Евгения помогла короткая строчка в Указе о награждении орденами и медалями белорусских партизан. В Минске, в архивах, мы перелистали множество документов. И, наконец...

«Приказ № 6 по партизанскому отряду им. Фрунзе. Назначить командиром 2-й роты старшего лейтенанта Лизюкова Е. И.»

«После долгих и настойчивых просьб Евгений был направлен в распоряжение Центрального

штаба партизанского движения. Архивные документы и воспоминания ветеранов помогают воссоздать портрет партизана Евгения Лизюкова.

«27.X.42 г. разгромлен гарнизон гитлеровцев в количестве 70 человек. За отличное выполнение боевого задания и проявленную отвагу награждаю Лизюкова Е. И. пистолетом».

«При разгроме Перышевского гарнизона противника тов. Лизюков со своей ротой с успехом разрешил самую сложную и трудную задачу этой операции. Он штурмом взял дзот противника и дважды отразил силами роты атаки прибывшего подкрепления.

В бою за дер. Осовец Стародорожского района ст. лейтенант Лизюков со своей ротой

оказал противнику упорное сопротивление. Проявив смелую инициативу, он значительно меньшими силами выбил фашистов из деревни». (Из наградного листа).

В июле 1943 года Евгений Лизюков был назначен командиром отряда имени Дзержинского.

«7 июля 1944 года отряду Лизюкова было приказано следовать в Минск, освобожденный накануне, на партизанский парад».

В лесу в дер. Гребень отряд столкнулся с окруженной группировкой врага. Партизаны смелым ударом рассекали эту группировку на две части. Ожесточенный бой перешел в рукопашную схватку. Пример мужества и отваги показывал

командир. В этом бою он погиб смертью героя». (Из истории 2-й Минской партизанской бригады).

«Новая улица в Гомеле обрела теперь свое полное имя — улица Евгения, Александра и Петра Лизюковых».

Сын Александра — Юрий живет в Москве, работает на заводе «Красная звезда». Дочери Петра живут в Курске. Они часто получают письма — из Саратовского высшего военного училища имени Александра Лизюкова, от команды балтийского рыболовецкого траулера «Петр Лизюков», из школ и пионерских дружин имени Лизюковых, от боевых товарищей.

Д. РОДИНСКИЙ,
Н. ЦАРЬКОВ.

МАЛАДЫ чалавек пасля інстытута прыхаў у вёску ці невялікі гарадок. І вечарам, пасля першага свайго працоўнага дня, ён пайшоў у мясцовы клуб ці палац культуры — пазнаёміцца з ровеснікамі, пагаварыць пра тое, як лепш праводзіць вольны час, прапанаваць свае веды і ўменне ў арганізацыі мастацкай самадзейнасці, у наладжванні гуртка кінаамацараў ці спартыўнай секцыі. І гэты малады чалавек — не шчаслівае выключэнне. Ён адзін з соцень выпускнікоў факультэтаў грамадскіх прафесій, якія створаны цяпер у многіх вышэйшых і сярэдніх навучальных устаноў Беларусі.

Адным з першых, гадоў дзесяць таму назад, з'явіўся такі факультэт у Беларускай політэхнічнай інстытуце, дзе рыхтуюць спецыялістаў для машынабудаўнічай, энергетычнай, торфаздабываючай прамысловасці, інжынераў-будаўнікоў і архітэктараў.

— Разам з тым нашы студэнты, — расказвае прарэктар інстытута прафесар Леў Ляховіч, — праяўлялі і праяўляюць вялікую цікавасць да грамадскіх заняткаў. Яны захапляюцца танцамі, спевамі, кінамастацтвам, тэхнічнай эстэтыкай, шэрагам іншых пытанняў. Па прапанове студэнтаў мы і стварылі факультэт грамадскіх прафесій, на якім юнакі і дзяўчаты атрымліваюць навыкі кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці, студый выяўленчага мастацтва, груп тэхнічнай эстэтыкі, гурткоў мастацкага слова і культуры мовы. Па кожнай галіне такіх ведаў распрацаваны канкрэтны план, студэнты здаюць залікі, экзамены, абараняюць

дыпломную работу. Такім чынам, мы выхоўваем не проста добрых спецыялістаў па той ці іншай галіне, а спрыяем фарміраванню ўсебакова развітага чалавека, падтрымліваем і развіваем у яго прагу ведаў, жаданне дзяліцца імі з людзьмі. Выпускнікі факультэта грамадскіх прафесій, як правіла, становяцца ак-

су «Ало, мы шукаем таленты» — закончыла вакальна-харавае аддзяленне. Выпускнікоў факультэта можна сустрэць у Гомелі, Магілёве, Брэсце, Маладзечна, Салігорску, у многіх гарадах і вёсках рэспублікі.

Я сустракаўся з некаторымі студэнтамі політэхнічнага інстытута, якія займа-

пра жыццё замежных студэнтаў, што займаюцца ў політэхнічным інстытуце. А фільм «Дзень адчыненых дзвярэй» пазнаёміў гледачоў з нашай навучальнай установай, расказаў пра тое, якія спецыялізаваныя ў ёй атрымаць.

На занятках вакальнага аддзялення студэнты знаёмяцца з дырыжыраваннем, метадыкай работы з хорам, вывучаюць тэорыю музыкі. А тыя, хто займаецца на аддзяленні грамадскіх карэспандэнтаў, выяжджаюць у гарады і вёскі рэспублікі, раскажваюць старшакласнікам — будучым абітурыентам — пра інстытут, збіраюць матэрыял для выступленняў у друку і па радыё. Студэнтамі гэтага аддзялення падрыхтаваны радыё- і тэлевізійныя перадачы, мэта якіх — пазнаёміць школьнікаў са сваёй навучальнай установай.

Слухачы факультэта грамадскіх прафесій на працягу вучобы дапамагаюць прамысловым прадпрыемствам Мінска ў культурна-масавай рабоце. На трактарным заводзе, напрыклад, з ліку рабочых падрыхтавана група кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці. А на паліграфічным камбінаце студэнты дапамаглі ў эстэтычным афармленні цэхаў.

Праз год-другі Валянціна Кільчэўская, Уладзімір Луцкі, Аркадзь Фалевіч, Люда Куляшова і сотні іх таварышаў атрымліваюць, акрамя дыпламаў па спецыяльнасці, пасведчанні аб заканчэнні факультэта грамадскіх прафесій. Раз'едуцца яны ў розныя куткі Беларусі і на практыцы змогуць прымяняць набытыя веды.

Леанід АНОП.

ДРУГАЯ ПРАФЕСІЯ ІНЖЫНЕРА

тыўнымі і паслядоўнымі прапагандыстамі, папулярызатарамі розных відаў мастацтва або спорту ў тых калектывах, дзе яны працуюць.

Аўтарытэт факультэта расце. Сёлета, напрыклад, на ўсіх яго аддзяленнях займаецца больш за 500 студэнтаў. Кожны са слухачоў наведвае заняткі па асабістаму жаданню.

Навучэнцы факультэта грамадскіх прафесій не аднойчы абаранялі гонар інстытута на розных конкурсах і спаборніцтвах. Каманда, што выступала ў Маскве ў тэлевізійным клубе вясёлых і знаходлівых, заняла першае месца ў краіне. А складалася яна пераважна з выхаванцаў аддзялення культуры мовы. Большасць салістаў інстытутакага вакальна-інструментальнага ансамбля «Дойліды» — пераможцаў усесаюзнага конкур-

юцца на факультэце грамадскіх прафесій. Валянціна Кільчэўская — студэнтка архітэктурнага факультэта — сказала:

— Я займаюся яшчэ і на аддзяленні кіраўнікоў кінастудый. Хачу, акрамя сваёй галоўнай спецыяльнасці — інжынера-архітэктара, умець працаваць з кінаапаратурай, валодаць аператарскім майстэрствам, ведаць гісторыю кіно. На занятках мы вывучаем усё гэта. Часта сустракаемся з вядомымі артыстамі, рэжысёрамі. Шмат дапамагае нам аператар студыі «Беларусьфільм» Удовенка. Дарэчы, узначальвае нашу аматарскую кінастудыю выпускнік нашага ж факультэта, цяпер дацэнт кафедры будаўнічай механікі Уладзімір Аўсянка. Пад яго кіраўніцтвам мы вядзем і практычную работу. Знялі, напрыклад, пейзажны фільм «Восеньскі эцюд». Стварылі кінастужку

Зіма на зыходзе. Яна была маласнежнай і адліжнай, таму кожны пагодны дзень успрымаўся як свята. Па выхадных спяшаліся ў парк і прыгарадныя лясы лыжнікі, адпраўляліся ў пушчы паляўнічыя і «фотаснайперы», густа засялялі рачны і азёрны лёд аматары-рыбаловы.

Апошнія зімовы сустрэчы...

Фота А. ГЛІНСКАГА і Э. ТРЫГУБОВІЧА.

На працягу трох дзён у Мінскім палацы спорту праходзілі спаборніцтвы па фігурным катанні на каньках па праграме VII зімовай спартакіяды БССР.

Найбольшы поспех меў танцавальны дуэт Надзея Цілініна — Уладзімір Пасынкаў. Іх роўнае і ўпэўненае катанне прынесла ім у гэтым сезоне трэцяе месца на міжнародных спаборніцтвах «Талекс-72», у спаборніцтвах на кубак Савецкага Саюза яны былі шостымі: выканалі нарматыў майстроў спорту СССР. Беларуская Спартакіяда падарыла ім яшчэ адну перамогу — залатыя медалі чэмпіёнаў спаборніцтваў.

Чэмпіёнам сярод адзіночнікаў стаў мінскі школьнік, бронзавы прызёр юнацкага першынства СССР Уладзімір Клячок. У жанчын тытул чэмпіёніцы ў адзіночным катанні ўпершыню заваявала Ала Бельская.

Не было роўных у парным катанні ў Веры Адрэячавай і Аляксандра Марозава. Леташнія чэмпіёны рэспублікі і на гэты раз не ўступілі вышэйшую ступеньку п'едэстала гонару.

НА ЗДЫМКУ: танцоўца Н. ЦІЛІНІНА і У. ПАСЫНКАУ. Фота В. ЛЕСТЭРА.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44. ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82, 33-65-84, 33-03-15, 33-65-91, 33-15-15

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Зак. № 188.

БАБРОВЫЯ СЛЁЗЫ

Прафесія гэтага чалавека не мае ніякага дачынення да прыроды: у доме быту, які нядаўна пабудаван у Лоеве, Анатоль Пінчук рамантуе гадзіннікі. Аднак не вядома, які занятак ён любіць больш: ці рамантаваць тыя гадзіннікі, ці... лавіць баброў, якія пасля адпраўляюцца ў розныя заказнікі краіны.

У двары дома, дзе жыве Анатоль Пінчук, ёсць невялікая мураванка. Гаспадар паказвае мне спецыяльна зробленыя лаўкі, з дапамогай якіх ён адлоўлівае баброў.

Пра баброў, зайцоў, лісаў ён можа гаварыць бясконца. Я слухаю, захапляюся, здзіўляюся, перапытваю.

— Так напраўду і плачучь?

— Плачучь. Як чалавек. У няволі плачучь, але, бывае, што і ад радасці...

Пінчук на хвіліну змаў-

кае, потым расказвае такі выпадак.

Аднойчы вясной здаравенны бабёр апынуўся непадалёку ад вёскі Крупейкі. Вада сыхла ў Дняпро, а звер няўклудна круціўся на гародзе аднаго дзядзькі. Акружыла яго дзятва. Звер не падпускае блізка, зубы ашчэрвае. Хтосьці здагадаўся прынесці пусты сяннік. Злаўчыўшыся, накінулі той сяннік на бабра, і на падводзе адвезлі да ракі. Выпусцілі, а звер не ўцякае, пазірае на людзей сумнымі вачыма. Глядзяць людзі —

ажно з вачэй у яго слёзы капаюць, буйныя, па гарошыне.

— Ад радасці плакаў, — кажа ўпэўнена Пінчук.

— А можа, ад таго, што ў сянніку сядзеў? — не стрымліваюся я.

— І такое можа быць, — пагаджаецца ён. — Каму ж ахвота жыць у няволі?

Ці трэба пасля гэтага дадаваць, што Анатоль Пінчук — актыўны член мясцовага таварыства аховы прыроды.

М. ДАНИЛЕНКА.

ПАВЕТРАНЫЯ АКРАБАТЫ

Разгулялася мяцеліца. Засвістала, загула. Неба пачынае паганяць. Патанулі-зніклі ў снежнай вихуры вёскі і лясы. Куды ні глянь — усюды белы. Неўтаймоўны вецер, нібыта стаміўшыся, на хвіліну сціхне, а потым, сабраўшы ўсю моц сваю, як шутане, падхопіць мільярды сняжынак і круціць іх над зямлёю:

то кідае ўгору — уніз, то гоніць па зямлі. Белья шлейфы снегу коцяцца па полі да ўзлесься. Навальваецца вецер на лясную сцяну — тут яго моц слабее.

У лесе цішэй. Вецер толькі ў верхніх лясных лістах. Ніжэй не можа падступіцца, у голлі губляецца яго сіла. Сняжынкі падаюць тут павольна, роўным пластом усцлаючы дол. Снег у лесе здаецца чарнаватым, нібыта перамешаны з сажаю.

Чародка снегіроў уселася на галінках бярозы і, паклаўшы дзюбкі на чырвоныя фар-

тушкі, застыла. Нерухома і задумлена сядзелі птушкі, нібыта чакалі, пакуль скончыцца мяцеліца, нібыта слухалі, як яна скавуча ў верхніх лясных высокіх соснаў і ялін.

Праз два дні мяцеліца канчаткова выдыхнулася. У белавата-благітным небе паказалася сонца. Снег, які яшчэ ўчора здаваўся чарнаватым, у сонечных промнях адразу выбеліўся, заскрыўся дробненькімі асколкамі пабітага шкла.

У бярэзніку, у якім сямтам туліўся невысокі вербалоз, я ўбачыў чародку снегі-

роў. «Ф'юць-ф'юць», — ціха пераклікаліся яны. Птушкі ў сонечных промнях то ўспыхвалі чырвоным полымем, то святліліся блакітнымі агеньчыкамі, то мільгалі чорнымі плямкамі галавы ці хваста. Скокне птушка на галінку — загойдаецца тая. Снягір не чакае, пакуль яна суцішыцца. Засяроджана, як паветраны акрабат, адшчыпне пупышку, з'есць яе, пачысціць дзюбку і ляціць далей.

У марозны сонечны дзень бадай нічога прыгажэйшага і не сустранеш у зімовым лесе.

З. БЯСПАЛЫ.

ГУМАР

— Вы новая сакратарка майго мужа?

— Так.

— Спадзяюся, вы не такая энергічная, як ваша папярэдніца...

— А хто была мая папярэдніца?

— Я.

— Колькі каштуе веер?

— Адны каштуюць 10 крон, другія — 18.

— Цана, відаць, залежыць ад якасці?

— Не зусім так. Веерам за 18 крон можна абмахацца, а веер за 10 крон трэба трымаць перад сабой і махаць галавой...

У кухні Ольсенаў узарваўся балон з газам, і Ольсен разам з жонкай, быццам ракету, вылечылі адначасова скрозь дах. Суседзі здзівіліся:

— Падумаць толькі! За трыццаць год муж і жонка ўпершыню разам выйшлі з дома...

— Парай мне, што купіць жонцы на дзень нараджэння?

— Лепш за ўсё будзе, калі ты сам у яе спытаеш.

— Ну, такіх грошай у мяне няма!

— Тата, чаму ў цябе няма аўтамабіля?

— Таму што ў мяне няма грошай, каб яго купіць. Але калі ты будзеш старанна вучыцца ў школе, то напэўна

зможаш купіць сабе аўтамабіль, калі станеш дарослым!

— Тата, чаму ж ты ў школе быў такім лянёвым?

— Нам сапраўды неабходна атрымаць новую кватэру, панмуніцыпальны інспектар!

— Паглядзім, паглядзім...

— У нас так цячэ столь, што ў час дажджу даводзіцца прырабляць да тэлевізара аўтамабільныя шклоачышчальнікі, каб разгледзець адбітак на экране.